

# **«Болмыс философиясы»**

**Қазақстан тарихы және әлеуметтік – саяси пәндер кафедрасының аға оқытушысы :  
Нұрмаханова Н.Ж**

- **МАҚСАТЫ :** СТУДЕНТТЕРД ОСЫ ДӘРІС ТАҚЫРЫБЫН ИГЕРІП БОЛҒАННАН СОҢ БОЛМЫС ЖӘНЕ БОЛМЫС ЕМЕС МӘСЕЛЕЛЕРДІ, ӘЛЕМНІҢ ҒЫЛЫМИ КЕСКІНІН БІЛУГЕ ТИІСТІ. ТАҚЫРЫПТЫ СТУДЕНТТЕР КӘСІПТІК ҚЫЗМЕТІМЕН БАЙЛАНЫСТЫРУҒА ҚАБІЛЕТТІ.
- **ДӘРІС ЖОСПАРЫ**
- «АДАМ –ДҮНИЕ » ҚАТЫНАСЫ БОЛМЫС ҚҰРАМЫНДАҒЫ ІРГЕЛІ ҚАТЫНАС РЕТІНДЕ .
- ОНТОЛОГИЯ БОЛМЫС ТУРАЛЫ ІЛІМ РЕТІНДЕ ,ОНТОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ
- ОНТОЛОГИЯНЫҢ НЕГІЗГІ ТИПТЕРІ. БОЛМЫС ЖӘНЕ БОЛМЫС ЕМЕС МӘСЕЛЕСІ
- БОЛМЫС АДАМ БОЛМЫСЫ ХАҚЫНДА ,АДАМ БОЛМЫСЫНЫҢ ЗАТТАР ДҮНИЕСІНЕН ПРИНЦІПТІ АЙЫРМАШЫЛЫҒЫ

№1 мәселеі сұрақ «Болмыс »  
категориясын философияға  
тұңғыш енгізген ертедегі  
Греция философы Парменид.  
Ол болмыс бейболмыс  
болмыстың өзіндік ерекшелігін  
қалайша анықтады?

# Болмыс

```
graph TD; A[Болмыс] --> B[материалдық]; A --> C[идеалдылық]; B --> D["Бірінші табиғат"]; B --> E["Екінші табиғат"]; B --> F[Адам болмысы]; C --> G[Субъективтік рух]; C --> H[Объективтік рух]; F --> I[Әлеуметтік болмыс];
```

материалдық

идеалдылық

“Бірінші табиғат”

“Екінші табиғат”

Адам болмысы

Субъективтік рух

Объективтік рух

Әлеуметтік болмыс

Дүниенің бірлігі туралы ілім – оның материалдылығында. Материя сөзі (materia – зат, материал) деген мағына береді. Материяның анықтамасын берген Гольбах болатын. Ол өзінің “Табиғат жүйесі” деген еңбегінде адамның сезім мүшелеріне әсер ететін заттарды атап көрсеткен. Бұл анықтаманы дамытқан В.И. Ленин болатын. Өзінің “Материализм және эмпириокритицизм” еңбегінде материяның жан – жақты анықтамасын берді.

## Материяның лениндік анықтамасы мынадай:

“Материя адамға түйсіктері арқылы берілген, бізге тәуелсіз өмір сүре отырып, біздің түйсіктеріміз арқылы көшірілетін, суреті түсірілетін, бейнеленетін объективті реалдылықты белгілейтін философиялық категория”.

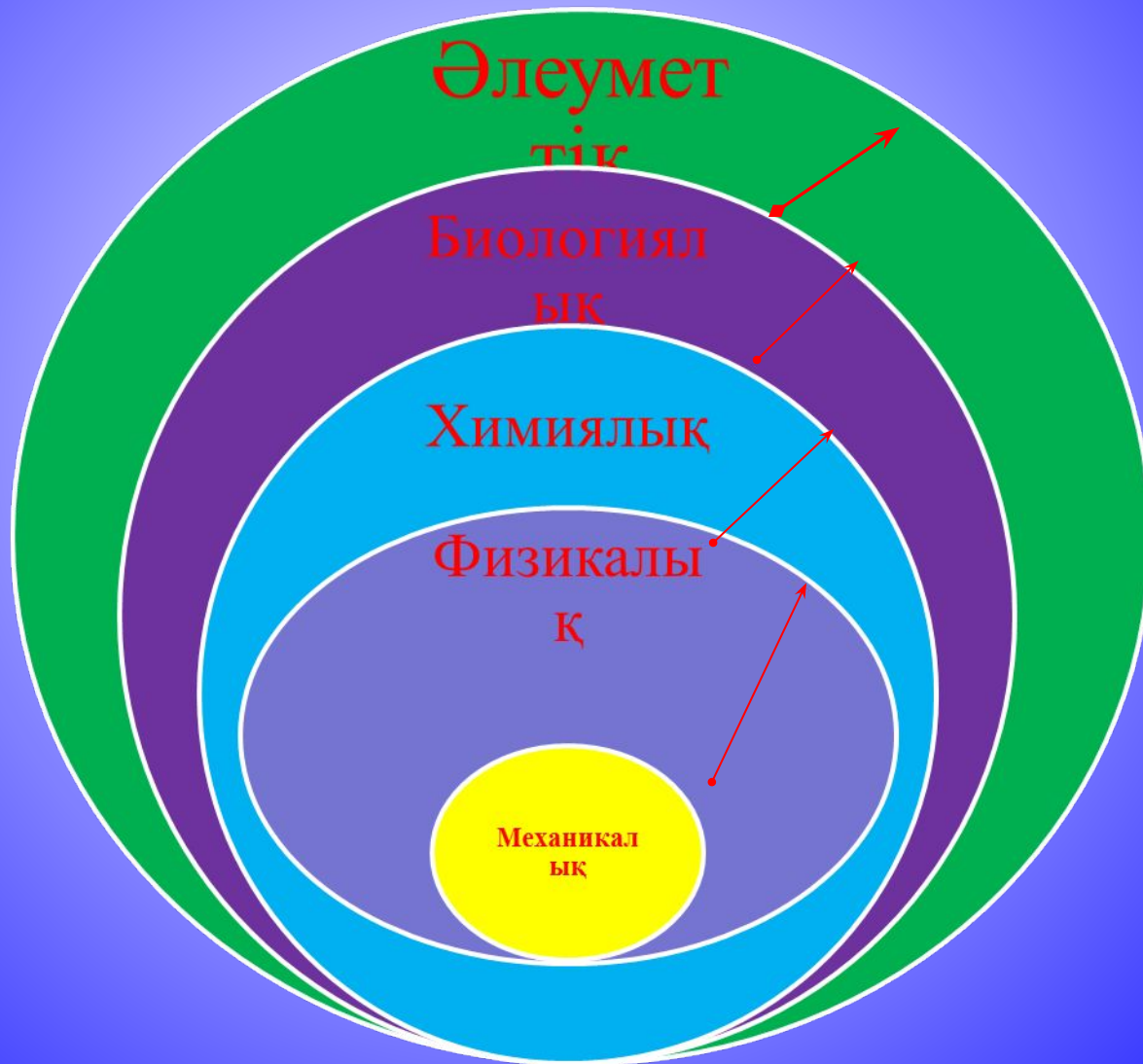
# Материяның құрылымы



# Материяның құрылымы (зат)

<b>Микроденелер</b>	Элементарлық “бөлшектер”, атомдар, молекулалар, плазма	Ақуыз денелер, нуклеиндік қышылдар,	
<b>Макроденелер</b>	Газтәріздес, сұйық, қатты	Бір жасушалы денелер, көп жасушалы денелер, өсімдіктер, тірі организмдер, биосфера	Адамдар. Қоғам. Әлеуметтік сфера. Техносфера. Жасанды табиғат. Ноосфера
<b>Мегаденелер</b>	Жер- геосфера. Аспан денелері, жұлдыздар, галактикалар.		
<b>Мегаденелер жүйесі</b>	Мегагалактика		

Ф.Энгельс XIX ғасырда алғаш рет материя қозғалысының түрлеріне жіктеу жасады.





# Кеңістік пен уақыт – материяның өмір сүру формалары

Кеңістік – материялық объектілердің қатар өмір сүруін және олардың өзара орналасуын білдіреді

- Кеңістік:
- Үш өлшемі бар
- Бір түсті
- Жан-жақты қамтиды

Уақыт – қозғалыстың формалары мен құрамды бөліктерінің (не элементтерінің) бірінен-бірі туындап ұласу формасы

- Уақыт:
- Бір өлшемді
- Уақыттың ағымы өткеннен қазіргі арқылы келешекке бағытталған
- Қайта оралмайды немесе кері жүрмейді

Бейнелеудің сатылары:

1. **Қарапайым бейнелеу**–бейнелеудің бұл түрінде субъект объектінің белсенділігін туғызбайды(мысалы,заттың судың немесе айнаның бетінде бейнеленуі).
2. **Информациялық бейнелеу** –бейнеленуші бейнелеушінің бойында белсенді әрекет,өзгерістер жасайды. Мұндай бейнелеу түрі табиғатта да,қоғамда да кездеседі.Мысалы, лекция оқушы ұстаздың студенттің санасында жаңа ойлар оятуы,қарапайым бір клеткалы жануарлар мен өсімдіктердің тітіркенуі.
3. **Әлеуметтік бейнелеу** –Қоғамдық болмыстың жеке және қоғамдық санада,ой-пікір,көзқарас,идея, теорияларда бейнеленуі

Бейнелеудің ең жоғарғы формасы деңгейіне көтерілгенге дейін сана материяның төменгі формаларының эволюциясының сатыларынан өтті.Олар:

1. **Тітіркену** – өсімдіктердің ыстық – суыққа,тәулік уақытына,басқа сыртқы әсерлерге реакциясы.
2. **Сезімталдық** – жануарлар дүниесіне тән.Организм өзіне биологиялық жағынан алғанда қажетті емес, сонымен бірге биологиялық тұрғыдан бейтарап,бірақ онымен қосыла отырып,информацияны қорыту жұмысын күрделендіріп,нерв жүйесінің негізін қалайды.
- 3.**Психикалық бейнелеу** – нерв жүйесімен тығыз байланысты.Субъект пен объектінің бір- біріне әсері негізінде психикалық образ қалыптасады,ол нерв клеткаларында сақталып,керек уақытында қажетке асады.
- 4.**Адам санасы** – бейнелеудің ең жоғарғы түрі.

Сана

```
graph TD; A[Сана] <--> B[Сананың құрылымы]; A <--> C[Сананың қайнар көзі]; B --> C;
```

Сананың  
құрылымы

Сананың  
қайнар көзі

## Сананың құрылысы

Заттық сана

Өзіндік сана

Сана ұйым ретінде

## Сананың қайнар көзі

Табиғат, әлеуметтік, рухани құбылыстар

Әлеуметтік мәдени орта: этикалық, эстетикалық ережелер

Жеке адамның рухани әлемі

Ми-табиғи жүйе ретінде

Ғарыштық информациялық-мағына өріс

## ӘДЕБИЕТТЕР:

### НЕГІЗГІ:

- 1.АНТОЛОГИЯ МИРОВОЙ ФИЛОСОФИИ. В 4-Х. Т. М: МЫСЛЬ, 1969-1972.
- 2.БАРУЛИН В. С. СОЦИАЛЬНАЯ ФИЛОСОФИЯ. М., 2000.
- 3.БЕРДЯЕВ Н. О РАБСТВЕ И СВОБОДЕ ЧЕЛОВЕКА // БЕРДЯЕВ Н. ЦАРСТВО ДУХА И ЦАРСТВО КЕСАРЯ. М., 1995.

### ҚОСЫМША:

1. АЛЪЖАНОВА У.К., БЕГАЛИНОВА К.К. ИСТОРИЯ ФИЛОСОФИИ. АЛМАТЫ, 2001.
2. ҒАБИТОВ Т. Х. ФИЛОСОФИЯ АЛМАТЫ, 2005.
3. ӘБШЕВ Қ. ФИЛОСОФИЯ. АЛМАТЫ. 2001
4. БЕГАЛИНОВА К.К. ИСТОРИЯ ВОСТОЧНОЙ ФИЛОСОФИИ. СЕМИПАЛАТИНСК, 2000.
5. МЫРЗАЛЫ С, ФИЛОСОФИЯ. АЛМАТЫ, 2009
- 6.. Ж.АЛТАЙ, А.ҚАСАБЕК, Қ.МҰҚАМБЕТӘЛИ. ФИЛОСОФИЯ ТАРИХЫ. АЛМАТЫ, 1999.
7. СПИРКИН А.Г. ФИЛОСОФИЯ М., 2
8. ТҰРҒЫНБАЕВ Ә. Х. ФИЛОСОФИЯ АЛМАТЫ, 2001.

### **Бақылау СҰРАҚТАРЫ (Кері байланыс)**

1БОЛМЫС ДЕГЕНІМІЗ НЕ ?

2БОЛМЫС ПЕН БОЛМЫС ЕМЕСТІҢ АРАҚАТЫНАСЫ

3БОЛМЫС «ҒЫМЫН ФИЛОСОФИЯҒА АЛҒАШ ЕНГІЗГЕН КІМ?

4 ОНТОЛОГИЯ ДЕГЕНІМІЗ НЕ ?

5 ОНТОЛОГИЯНЫҢ НЕГІЗГІ ТҰРАЛЫҚТАРЫ АТАҒЫЗ ?

6 БОЛМЫС ЖӘНЕ БОЛМЫС ЕМЕС МӘСЕЛЕСІ ТУРАСЫНДА НЕ «ҚАТЫҒЫЗ ?

7АДАМ БОЛМЫСЫНЫҢ «ЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ НЕДЕ ?

*Назарларыңызға рахмет!!!*